

ברכת גמר חתימה טובה לכל הלוועדים ולכל בית ישראל

מסכת זבחים י"ד-כ'

דף י"ד ע"א

כאן בחטאות החיצונות, כאן בחטאות הפנימיות.

מבואר כי אף שבין בחטאות הפנימיות ובין בחטאות החיצוניות טבילת אצבע היא עבודה שאי אפשר לבטלה, אף על פי כן לענין פסול מחשבה חלוקים הם, דבחטאות הפנימיות יש פסול מחשבה בטבילת אצבע, ובחיצוניות לא. ויסוד החילוק הוא דבחטאות החיצוניות לא נאמר וטבל, אף שמוכרחים לטבול, ולרש"י הוא מיעוט, שמעטה התורה טבילת אצבע בחטאות החיצוניות מפסול מחשבה. ובשם רבינו הגר"ח הביאו לבאר, דמזה שלא כתבה התורה לשון וטבל בחטאות החיצוניות, הרי גילתה כאם התורה שאין לטבילה שם עבודה, והוא רק היכי תמצוי להזאה, ולכן אין דין מחשבה בטבילה זו.

ולעיל [י"ג ע"ב] אמרו א"ר יהודה בריה דרבי חייא שמעתי, שטבילת אצבע מפגלת בחטאת פנימית. שמעה אילפא

אמרה קמיה דרב פדא, אמר כלום למדנו פיגול אלא משלמים, מה שלמים אין טבילת אצבע מפגלת בהן, אף חטאת אין טבילת אצבע מפגלת בהן. וביאר רבינו הגרי"ז דעיקר חידושו של רבי יהודה בריה דרבי חייא הוא שטבילת אצבע כנ"ל הוא עבודה, וממילא כל הפסולים פוסלים בה, אף שמצאנו שיש רק ארבע עבודות בדם וכנגדן במנחות, גם זו נקראת עבודה, ואף בר פדא שהקשה כנ"ל לא חולק על עצם החידוש, רק על היסוד שיש פיגול בעבודה הנ"ל, דפיגול הוא דוקא בעבודה שיש כמותה בשלמים, אבל שאר עבודות שלא חמדו משלמים באמת לכולי עלמא פוסלות בטבילת אצבע.

ומפשטות הסוגיא לעיל משמע דטבילת אצבע היא מעבודת ההולכה, וכן הוא לשון רש"י לעיל [י"ג ע"ב ד"ה מאי], דמר חשיב לה הולכה ומר לא חשיב לה הולכה, ולא נקט זריקה, משמע שהיא מעבודת ההולכה. אמנם לשון הרמב"ם [הלכות פסולי המוקדשין

פרק י"ז הלכה ג'] טבילת אצבע בדם החטאות הפנימיות מפגלת, כיצד חשב בשעת טבילת אצבע בדם מחשבת הזמן, הרי זה כמחשב בשעת הזייה. ע"כ. והביאו בשם הגרי"ז לבאר דעת הרמב"ם, שטבילת אצבע היא באמת עבודה בפני עצמה ולא שייכת לארבע עבודות הדם, וכל הנידון הוא לענין פיגול דבעינן שיפגל דוקא בארבע עבודות. והואיל ומצאנו בה פיגול בהכרח שהיא שייכת לאחת מארבע העבודות, ואף שבפשטות היה לנו לומר שהיא הולכה, הוא תלוי בנידון שבסמוך [ע"ב] אם הולכה שלא ברגל שמה הולכה או לא שמה הולכה, והואיל ופסק הרמב"ם שהולכה שלא ברגל לא שמה הולכה, ממילא פשוט שטבילת אצבע היא בכלל הזיה לענין פיגול.

ואי אתי קוף רמי להו אידיה בעי למישקל זימנא אחריתי.

ולכאורה יפלא מדוע נקט אופן זה שהוא אופן רחוק, הלא בכל אופן שנתנית הדם תהיה באצבע שלא טבלה בדם בעי למשקל פעם אחריתי, בין אם טבל אצבע אחת ונתן על השניה, ובין אם חבירו נתן עליו, ומדוע נקט דוקא קוף, וכן הקשה בליקוטי הלכות. ובאחרונים נקטו כמה תירוצים על זה, ובדרך אחת יש לומר [עיין בספר מרומי שדה] דלכאורה יש לומר שבאמת אם יטבול חבירו שיתן על אצבעו יהיה כשר, שכן מצינו במסכת יומא [מ"ט ע"א] דהוא בעיא דלא איפשיטא אם חפן כהן אחד ונתן לתוך חפניו של חבירו, האם יכול להכניסה לקודש הקדשים, או דבעינן דוקא חפניו שלו, והצדדים, האם בעינן חפינה, והלא התקיימה, או דבעינן וחפן והביא, שהחופן הוא זה שיביא, ולכאורה גם כאן יש להסתפק כנ"ל, דאולי בעינן טבילה

והרי התקיימה, או דבעינן שיטבול ויזה, ולכן נקט אופן שפסול לכולי עלמא.

ואם תמצי לומר סבר לה רבבי יהודה דאמר תוך עזרה מקדש וכו'.

דהיינו דהרצפה מקודשת ואפשר להקטיר עליה וכו', ויבאר אי"ה במקומו [נ"ט ע"א], דכאן הוא אנב גררא.

א"ר שמעון בן לקיש מודה רבי שמעון בהולכת חטאות הפנימיות שמחשבה פוסלת בהו, הואיל ועבודה שאין יכול לבטלה.

ופירש רש"י, שאי אפשר לבטלה, דלאו אורח ארעא לשחוט בהיכל ועל כרחו הוא שוחטו בעזרה ומוליכה בהיכל לקרנות מזבח פנימי ולהזאת פרוכת. ע"כ. ותוספות לקמן [ס"ג ע"א ד"ה שכן, ציינו רבי עקיבא איגר בגליון הש"ס] כתב דמשמע שהיכל ראוי לשחיטת קדשי קדשים אף על פי שאינו צפון, שהרי אינו יכול לשחוט שם רק משום דהוא לאו אורח ארעא, ומשמע שאם שחט שם בדיעבד כשר מטעם זה. אמנם השיטה מקובצת כאן [אות ג'] הבין ברש"י שמטעם לאו אורח ארעא החטאת פסולה, ולכן הקשה מדוע אמרו לקמן ששלמים ששחטן בהיכל כשרים, ומדוע לא פסלו משום לאו אורח ארעא.

ולשיטת התוספות ברש"י דלאו אורח ארעא כשר בדיעבד, חזינן דהגדרת עבודה שאי אפשר לבטלה היא אפילו כשבדיעבד כשר, כיון דסוף סוף אסור לעשות כן הרי בהכרח ישחוט מחוץ להיכל ומקרי אי אפשר לבטלה, ופשוט בסברא.

ובעצם קושיית השיטה מקובצת על רש"י לפי הבנתו שמסברא של לאו אורח

להוליך את הדם ובלא זה הזבח פסול.

ולקמן [תחילת פרק שני] שנינו כי קבלת הדם בפסולים פסלה את קבלת הדם, אולם בהולכה שאינה כראוי יש להסתפק שהואיל ולא נעשה בדם מעשה ממש, אם כן אם הוליכו הזר, יחזיר לאחוריו ויוליכנו מחדש, וכן אם הוליך שלא ברגל, וזה אמרינן לקמן [ט"ז ע"א] אפשר לתקונה או לא אפשר לתקונה, דהיינו האם האופנים הנ"ל נחשב כאילו לא הוליך כלל, או שהיא פסול בהולכה, וממילא אי אפשר לתקנה אלא על ידי קבלת דם חדשה.

ולכאורה צריך להבין, תינח זר שפסל בהולכה, הרי הוא כזר שקיבל דם וכו' דפסל, אבל הולכה שלא ברגל לאו שמה הולכה כלל, ואם כן מדוע אי אפשר יהיה לתקנה. ובאמת רבינו הגר"ח [על הרמב"ם פסולי המוקדשין פי"ג ה"ט] נקט דודאי אף לרבי יוחנן הולכה שלא ברגל לאו שמה הולכה כלל, ומה שאי אפשר לתקנה הוא לא מחמת שחל שם פסול על ידי הולכה שלא ברגל, אלא כיון שנתקרב הדם למזבח שלא ברגל הרי שחסרה לה ההולכה, ולכן אי אפשר לתקנה, אבל אינו מחמת פסול. אמנם רש"י כתב [ד"ה אפשר] אפשר לתקנה, בין שעשאה זר בין שעשאה כהן אמרינן דאין הולכה ופסולה דהא נעשית שלא כהלכתה מיהו יש לה תקנה להחזירה לאחוריה ולחזור להוליך ברגל או אין לה תקנה. ע"כ. משמע שדינם שוה, ולכאורה לפי זה גם בזר אינה הולכה כלל, אף לצד שאין לה תקנה, כמו בהולכה שלא ברגל.

ובסוגיא לקמן הביאה הגמרא אמר עולא אמר רבי יוחנן הולכה שלא ברגל פסולה, אלמא לא אפשר לתקונה. אמנם לאחר

ארעא יש לפסול את הקרבן, לקמן [כ"ז ע"א] אמרינן נתלה וקבל, מהו אמר ליה כשרה, אמר ליה אישתבשת, אין דרך שירות בכך. ע"כ. הרי שמצאנו כעין פסול של לאו אורח ארעא, ואף שיש לחלק ביניהם מכל מקום זכר לדבר איכא, הרי שמובנת סברתו של השיטה מקובצת בהבנת רש"י כי הוא פסול בקרבן. מיהו אפשר דיש לחלק בין קרבנות שבאים לכפרה, דאין קטיגור נעשה סניגור, שמחמת זה אמרינן בגמרא שכהן גדול לא לובש בגדי זהב בעבודות פנים, ואין תוקעים בראש השנה בקרן של פרה משום דהוי כעבודת פנים וחיישינן לסברא של אין קטיגור נעשה סניגור, אף כאן יש לומר סברא זו, דהחטאת באה לכפרה, וכל חטא הרי הוא בבחינת מרד במלכו של עולם, ואיך יתכן שבעבודה הראשונה יעשה דבר שהוא גם כן כעין מרידה בכבוד אביו שבשמים, וכיצד יתכפר לו. מה שאין כן שלמים, אף דאפשר שלכתחילה אין לעשות כן בהיכל, וכן מוכח לשון הגמרא שלמים ששחטן בהיכל כשרים, ולא שוחטין שלמים גם בהיכל, מכל מקום אין כאן פסול, דאינו אלא פגם צדדי בקרבן, ואין זה פסול בעצם הקרבן.

דף י"ד ע"ב

הולכה בזר מחלוקת רבי שמעון ורבנן, רבי שמעון דאמר עבודה שאפשר לבטלה לאו עבודה היא כשרה בזר, לרבנן פסולה.

איתמר, אמר עולא א"ר יוחנן הולכה שלא ברגל לא שמה הולכה.

ודעת רש"י [ד"ה והא] דרבנן פליגי על רבי שמעון וסבירא להו דהולכה היא מצוה חיובית, דהיינו שאי אפשר לבטלה, וחייבים

מכן הקשתה הגמרא על דעת עולא מהא דאמרינן נשפך מן הכלי על הרצפה ואספו כשר, דהיינו דאף שהדם בדרך שפיכתו נשפך גם לכיוון המזבח והוי הולכה פסולה, מכל מקום יכול לאוספו ולהוליכו, הרי שהולכה שלא ברגל אפשר לתקנה, וסליק בתיובתא, ולכאורה נדחו דברי עולא ואמרינן דאפשר לתקנה.

וגם במה שנסתפקו יש לעיין, דאף אם נאמר אפשר לתקונה, האם הכונה שצריך לבטל את כל המעשה הקודם, ולהחזיר את הדם למקומו הראשון ולהוליכו מחדש, או שהתיקון הוא שיעשו הולכה כל שהיא, דהכונה היא שחסרה הולכה, וכיון שהולכה לדעת חכמים אי אפשר לבטלה, הרי די בהולכה כל שהיא. ומרש"י [ט"ז ע"א ד"ה נשפך] משמע דנקט דצריך לחזור לאחוריו ולהוליך ברגל ולא די במקצת מהדרך.

ולקמן בסוגיא אמרינן שהיא מחלוקת בני רבי חייא ורבי ינאי אם אפשר לתקונה או לא, ועוד אמרו שם הוליכו כהן והחזירו, וחזר והוליכו זר. אמר רב שימי בר אשי לדברי המכשיר פסול, לדברי הפוסל מכשיר. רבא אמר אף לדברי הפוסל פסול, מאי טעמא דהא לאמטוייה. דלדעת רב שימי הואיל ונעשתה כבר העבודה בכשרות אי אפשר לפוסלה, דכשם שאי אפשר לתקונה כך אי אפשר לפוסלה, לרבא כיון שבמציאות צריך להוליכה הרי שם הולכה עליה לענין פסול.

והרמב"ם [הלכות פסולי המוקדשין פרק א'] פסק באלו ההלכות דפסולה בזר ושלא ברגל, ואי אפשר לתקנה, וז"ל [הכ"ב], קבלת הדם והולכתו למזבח וזריקתו וכן הולכת איברים לכבש כל אחת מאלו אינה כשירה אלא

בכהן הכשר לעבודה כמו שביארנו בקמיצת המנחה ובמליקת העוף.

[הכ"ג] והולכה שלא ברגל אינה הולכה, לפיכך כהן גדול שקיבל את הדם ועמד במקומו וזרקו למזבח נפסל הזבח.

[הכ"ה] נשפך מן הכלי על הרצפה ואספו כשר, אבל אם נשפך מצואר הבהמה על הרצפה ואספו ונתנו לכלי השרת נפסל הזבח.

[הכ"ז] כל הזבחים שקיבל דמם אחד מן הפסולין לעבודה, או שהוליך את הדם למזבח, או שזרקו למזבח כהלכתו, נפסל הזבח, קיבל הכשר ונתן לפסול ולא הלך בו הפסול אלא עמד במקומו יחזיר לכשר, אבל דם שהוליכו הפסול לעבודה והחזירו לכשר והוליכו, או שהוליכו כהן תחילה והחזירו ונתנו לפסול והוליכו, הואיל והוליכו הפסול בין בתחילה בין בסוף נפסל הזבח, שהרי אי אפשר לתקן דבר זה.

וכן כתב הרמב"ם [הלכות פסולי המוקדשין פרק י"ג הלכה ט'], כבר ביארנו שהולכה שלא ברגל אינה הולכה, לפיכך אין המחשבה פוסלת בה, והמהלך במקום שאינו צריך הרי זו הולכה והמחשבה פוסלת בה, כיצד קבל הדם והוא עומד במקומו ופשט ידו לזרקו על המזבח, וחשב בעת שפשט ידו בדם אין המחשבה פוסלת בה, אבל אם קבל הדם בפנים ולא הלך בו לגבי המזבח אלא הלך בו והוציאו לחוץ, וחשב בשעת הלוכו לחוץ במחשבת הזמן וכיוצא בה, הרי זו פוסלת. ע"כ. וכתב הכסף משנה, ואף על גב דאמרינן התם דאותביה ר"ג ואסיקנא בתיובתא, משמע לרבינו דלא אותביה לעיקר מימריה אלא למאי דסיים בה אלמא

גבי כלים על גבי בהמה על גבי רגלי חברו פסל. קבל בשמאל פסל, ר"ש מכשיר.

ויש להבין מדוע לא נמנתה אשה בכל אלו הפסולים, ובפשטות האשה פסולה מדין זרות, אף שהיא מבנות אהרן, דזר הוא שאינו ראוי לעבודה מחמת תולדתו ולא מחמת פסול צדדי, וכן מדויק לשון הרמב"ם [הלכות ביאת המקדש פרק ט' הלכה א'] זר שעבד במקדש עבודתו פסולה וחייב מיתה בידי שמים שנאמר והזר הקרב יומת, מפי השמועה למדו שאין חיוב זה אלא לקרב לעבודה. והיכן הזהיר עליו זור לא יקרב אליכם, אי זהו זר כל שאינו מזרע אהרן הזכרים שנאמר וערכו בני אהרן, והקטירו בני אהרן, בני אהרן ולא בנות אהרן. ע"כ. אונן.

פירש רש"י דאונן הוא כל זמן שלא נקבר המת. ומשמע מדבריו שלאחר שנקבר המת שוב אין פסול אונן, ואף שלענין אבילות אכן כן הוא לגבי כמה הלכות, מכל מקום מבואר לקמן [ק' ע"ב] דלענין קדשים פסול אונן הוא בכל יום המיתה אף לאחר הקבורה. ולכאורה היה אפשר לומר שודאי אין כוונת רש"י למעט יום המיתה לאחר הקבורה שאינו אונן, אלא להוסיף שאם לא נקבר המת הרי הוא אונן אף לאחר יום המיתה, אבל זה לא יתכן, דלקמן בסוגיית אנינות מבואר שאנינות אחר יום המיתה אינה אלא דרבנן אף שלא נקבר המת. ועוד שקשה לומר שרש"י בא להשמיענו חידוש כנ"ל, ולא פירש את עיקר הדין שביום המיתה הרי הוא אונן אף שכבר נקבר. וגם לומר שרש"י בא לומר דין דלכתחילה שאסור לאונן לעבוד אי אפשר, דהמשנה מדברת

לא אפשר לתקונה הוא דאותרביה. וכן יש לדקדק ממה שפירש"י תיובתא דעולא, כלומר לעולא דאמר אלמא לא אפשר לתקונה הוא דמותבין, ולא למאי דאמר משום ר"י הולכה ברגל לא שמה הולכה:

ומלשון הרמב"ם משמע דנקט אפשר לתקונה או לא על הולכה בזר, דלא הזכיר כאן הולכה שלא ברגל, ואם גם בזה אמרינן דאי אפשר לתקונה היה לו להזכירו, דהוא חידוש טפי מהולכה בזר.

והנה בגמרא השוו ענין הולכה שלא ברגל לנשפך הדם, דאם הולכה ברגל לאו שמה הולכה הרי שאי אפשר לאסוף את הדם, ואם הולכה ברגל שמה הולכה הרי שאפשר לאסוף את הדם, והרמב"ם פסק כאן שאפשר לאסוף את הדם, ולא חילק בין נתקרב פנימה או יצא החוצה, ומאידך גיסא פסק דהולכה שלא ברגל לאו שמה הולכה, ואיך יתקיימו שניהם. ולפי מה שחילקנו בין הולכה בזר להולכה שלא ברגל מובן, דמה שעלה בתיובתא הוא מה שאמר לא אפשר לתקונה על הולכה שלא ברגל, אבל על עצם הסברא שהולכה שלא ברגל לאו שמה הולכה לא היתה התיובתא, ולכן פסק הרמב"ם שהולכה ברגל לאו שמה הולכה, אבל יכול לאסוף מן הרצפה ולהוליך, כי לא נפסל במה שנשפך לכיוון המזבח.

דף ט"ז ע"ב

פרק שני

כל הזבחים שקבלו דמן זר, אונן, טבול יום, ומחוסר כפורים, ומחוסר בגדים, שלא רחץ ידים ורגלים, ערל, טמא, יושב, עומד על

בדיעבד, בחילול עבודה, כמבואר בלשון המשנה. וצ"ע.

ומחוסר בגדים.

ואף שהלשון היא מחוסר בגדים, דמשמע שחסר לו בגד, אבל באמת כל שאינו לבוש בגדי כהונה כהלכתם הרי הוא בכלל זה.

דף ט"ז ע"א

ומה יושב שאוכל.

ולגמרא פשוט שיושב יכול לאכול קדשים, ולכאורה צריך מקור על זה, דאכילת קדשים היא חלק מן הקרבן, ואם כן היה צריך לאכול בעמידה כדין עובד. ותוספות כתבו שמדובר בקדשים שנאכלים בכל העיר, וביאר בשיטה מקובצת שהוקשה לתוספות היאך אפשר לשבת ולאכול, הרי אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד. אמנם בשיטה מקובצת איתא דבאמת מדובר אף בקדשי קדשים, דבאכילת קדשים נאמר לך נתתם למשחה, לגדולה, כדרך שהמלכים אוכלים, ואם כן לכתחילה צורת אכילת הקדשים היא בישיבה דוקא. ועוד אפשר לומר שאף בלא דין למשחה מיושב גם כן, שצורת האכילה היא דוקא בישיבה, כמבואר במקומות הרבה, אם כן פשוט כשציותה התורה על אכילת קרבנות הרי כצורת האכילה, דהיינו בישיבה, ומה שאמרו שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד נאמר על סתם ישיבה, שהיא מראה על גדולה וכבוד, ועל זה אמרו שאין להראות גדולה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד, ולכן באמת בגלל זה לא רצה ירבעם בן נבט שיעלו לרגל כדי שלא יאמרו שהוא איננו מלך.

ויש לכאורה נפקא מינה בין שני הטעמים

הנ"ל, לקדשים הנאכלים בכל העיר, ואף לבעלים, דאם נאמר דצורת האכילה היא בישיבה דוקא, הרי שיש לקיים מצות האכילה תמיד בישיבה, ואם הוא מדין למשחה, הרי רק לכהנים נאמר דין זה ולא לבעלים. אמנם הוא דבר זר, כי לא שמענו מעולם שמי שאוכל מצה בפסח בעמידה לא יצא ידי חובתו, וכן אמרו בפסחים [פ"ו ע"א] שתי חבורות שהיו אוכלין בבית אחד אלו הופכין את פניהם הילך ואוכלין ואלו הופכין את פניהם הילך ואוכלין והמיחם באמצע כשהשמש עומד למזוג קופץ את פיו ומחזיר את פניו עד שמגיע אצל חבורתו, ופירש רש"י, קופץ את פיו ומחזיר את פניו לצד חבורתו, שלא יחשדוהו שאוכל עם חבורה האחרת וכו', משמע שיכול לאכול בשעה שהוא משמש, אך יש לחלק בין מצות אכילה בעלמא לאכילת קרבנות כנ"ל שמקבל חלקו משולחן גבוה, וגם לא שייך לומר שם שלא יצא ידי חובתו, ועוד דאפשר שיש דין למשחה בכל אוכל קרבן, וממילא בודאי אין לאכול קרבן בעמידה דאינו צורת אכילה ובודאי לא צורת אכילת כבוד.

ועוד יש לומר בזה דהרמב"ם [הלכות בית הבחירה פרק ז' הלכה ה'] כתב, לא יקל אדם את ראשו כנגד שער מזרחי של עזרה שהוא שער ניקנור, מפני שהוא מכון כנגד בית קדש הקדשים, וכל הנכנס לעזרה יהלך בנחת במקום שמותר לו להכנס לשם, ויראה עצמו שהוא עומד לפני ה' כמו שנאמר והיו עיני ולבי שם כל הימים, ומהלך באימה וביראה ורעדה שנאמר בבית אלהים נהלך ברגש. [הלכה ו'] ואסור לכל אדם לישב בכל העזרה ואין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד שנאמר ויבא המלך דוד וישב לפני

ה', והסנהדרין שהיו יושבין בלשכת הגזית לא היו יושבין אלא בחציה של חול. ע"כ. משמע דאיסור הישיבה בעזרה הוא מדין מורא מקדש, ואם כן פשוט שאין אכילת קרבנות שהם חלק מן הקרבן בכלל זה.

דף י"ז ע"ב

מחוסר בגדים מנלן אמר רבי אבוח אמר רבי יוחנן, ומטו בה משמיה דרבי אלעזר ברבי שמעון, דאמר קרא וחגרת אותם אבנט אהרן ובניו וחבשת להם מגבעות והיתה להם כהונה לחקת עולם, בזמן שבגדיהם עליהם כהונתם עליהם, אין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם.

והנה בתורה מפורש שדין בגדי כהונה נאמר לאהרן ובניו, ואף משה ששימש בשבעת ימי המילואים לא שימש בבגדי כהונה אלא בחלוק לבן כמבואר בגמרא, ויש לחקור האם לאחר שנתחדשה פרשת בגדי כהונה הוא דין בעבודה, דכל מי שעובד צריך ללבוש בגדי כהונה, אחרת אין כהונתו עליו כמבואר בסוגיא, או שהוא דין דוקא באהרן ובניו, וכמו שמצאנו [קידושין ס"ו ע"ב] דין מיוחד בחלל שעבד שבדיעבד עבודתו כשירה, ולמדו זאת ממה שאמר הכתוב ברכ' ה' חילו, וביארו האחרונים שהכשירו הוא מדין בני אהרן, ואם כן יש לדון בהיכי תמצוי שלא כהן הוא העובד, האם יצטרך ללבוש בגדי כהונה, כגון לדעות שלעתיד לבא תחזור העבודה לבכורות, ואם כי הפשטות שגם הכהנים יעבודו, מכל מקום תהיה נפקא מינה לבכורים העובדים, ובאמת הוא נפקא מינה גדולה, דאין בגדי כהונה באים אלא משל הציבור, וזר אסור ללבושם, וכהן שעשה לו בגדי כהונה משלו

צריך למסרם לציבור אחרת אינם כשרים לעבודה, ואם כן מה ילבושו הבכורות, דאם הם צריכים ללבוש בגדי כהונה הוא דוקא משל ציבור, ואם לא, אם ילבוש בגדי כהונה הרי הוא מועל בהקדש.

ובאמת רבינו אור החיים הקדוש כתב [שמות כ"ח, ב'], ועשית וגו' לכבוד ולתפארת, צריך לדעת מה היא כוונת ה' באומרו לכבוד וגו', אחר שמודיע מעשיהם ואופניהם, ואם להודיע שבגדים אלו יש בהם לאהרן כבוד ותפארת מה יצא לנו מזה, ואולי שיתבאר על פי מה שאמרו בפרק אין מעמידין [ע"ז ל"ד] וז"ל, שאלו את רבי עקיבא במה שימש משה כל שבעת ימי המילואים, לא הוה בידה אתא ושאל בי מדרשא א"ל בחלוק לבן שאין בו אמרא. ע"כ. הנה ממה ששימש משה בשבעת ימי המילואים בחלוק, זה יגיד שאין הבגדים מעכבין אלא לאהרן ולבניו, אבל זולת הכהנים תתרצה עבודת הקרבנות בלא בגדים, והוא מה שמודיעו באומרו לכבוד וגו', לומר לא תחשוב כי הבגדים לצורכי עבודה לבד, ויתחייב הדבר ללבושם משה בעבודת ימי המילואים, ולא כן הוא, אינם אלא לכבוד וגו' למשרת קבוע לעבודתו, אבל לצד העבודה לבד כשתהיה בזולת אהרן ובניו יעבדו בחלוק לבן, וכמו שכן שימש משה כנזכר:

וכתב שם עוד לבאר הענין על פי פנימיות וז"ל, או יאמר כי בא ה' לתת טעם למה צוה שמונה בגדים, ארבעה לבן וארבעה זהב, ואמר הטעם הוא לכבוד ולתפארת, פירוש על פי דבריהם ז"ל [זוה"ק ח"ב רכז] כי השמונה בגדים ד' של בגדי לבן ירמזו אל ד' אותיות של שם הוי"ה ב"ה, וד' בגדי זהב ירמזו אל ד' אותיות של שם אדנ"י, ודע כי שם הוי"ה

ב"ה יתייחס אליו כינוי התפארת כידוע, ושם אדנ"י יתייחס אליו כינוי הכבוד, והוא אומרו ועשית בגדי קודש וגו' לכבוד כנגד בגדי זהב, ולתפארת כנגד בגדי לבן, וסדר הכתוב סדר הדרגות הקדושה זו למעלה מזו והקדים לכבוד, והבן, וצוה ה' לעשות שמונה בגדים שבאמצעותם יתכפר פגמים אשר יסבבו בני האדם אשר יגיע למקום עליון, ובזה יכופר העון ההוא, ולדרך זה יש לתת טוב טעם למה הקפיד ה' על הבגדים באהרן ולא במשה, על דרך אומרם ז"ל (זבחים פח:) כי שמונה בגדי כהונה מכפרים על שמונה מיני עבירות שיהיו בבני ישראל אשר על כן לא צוה ה' הדבר אלא להכהן העומד לשרת הוא ובניו כל הימים לכפר על בני ישראל, מה שאין כן משה שכל מה ששימש בו ימי המילואים לא היה אלא לכפרת אהרן ובניו, למלא את ידם לעבוד לפני ה', לא היה צורך למה שיכפרו הבגדים כנזכר, לזה שימש בחלוק וגו':

ולכאורה מבואר כאן כהצד שהוא דין באהרן ובניו דוקא, אמנם מהסברא שכתב שהוא דין במשרת קבוע לעבודתו, ואם כן יהיה הוא הדין בבכורות, וכן מה שכתב בטעם השני שהוא דין בבאים לכפר על בני ישראל הוא דין בכל מכפר, ואם כן אכתי צ"ע בזה, ומהרה יבנה בית המקדש ויבואו משה ואהרן ויורונו.

בעצם דיני עשיית הבגדים, לכאורה הבגדים הם היכי תמצי שיוכלו הכהנים לעבוד ואינו דין בפני עצמו, אמנם הרמב"ם כתב שהוא מצוה לעשות בגדי כהונה, וז"ל [הלכות כלי המקדש פרק י' הלכה ד'], מצות עשה לעשות בגדים אלו ולהיות הכהן עובד בהן

שנאמר ועשית בגדי קדש, ואת בניו תקריב והלבשתם כתנות. ע"כ. וגם בספר המצוות [עשה לג] מנה הרמב"ם לעשיית בגדי כהונה כמצות עשה, ושם כתב דמצוה על הכהנים ללבוש בגדי כהונה, וכאן במשנה תורה דקדק בלשונו שיש מצוה לעשות ולהיות הכהן עובד. והביאו בשם רבינו הגר"ז דודאי אין כונת הרמב"ם דיש מצוה בעצם הלבישה בפני עצמה, אלא בודאי הוא דין בעבודת הקרבן שצריך שתעשה בבגדי כהונה, אך מכל מקום יש במצוה זו שני חלקים, מצד עבודת הקרבן, שאם לא ילבש בגדי כהונה תהיה העבודה פסולה, ומצוה בפני עצמה שעליה נאמר לכבוד ולתפארת, דתעשה העבודה בצורה של לכבוד ולתפארת והם בגדי הכהונה, וזו מצוה חיובית שתהיה העבודה בדרך של כבוד ותפארת, מנם מצד זה בודאי לא היתה העבודה מתחללת, רק מחמת שאם אינו לבוש בבגדי כהונה הרי הוא כזר כמבואר בסוגיין.

והנה מבואר מכל זה שיש דין בבגדי הכהונה שיהיו לכבוד ולתפארת, ויש לדון אם חסר בכבוד והתפארת האם הוא נחשב למחוסר בגדים.

והנה אמרו לקמן [י"ח ע"א] תנו רבנן היו מרושלין, מסולקין, משוחקים, ועבד עבודתו כשירה; לבש שני מכנסים, שני אבנטים, חסר אחת, יתר אחת, או שהיתה לו רטיה על מכת בשרו תחת בגדו, או שהיו מטושטשין או מקורעין, ועבד - עבודתו פסולה. אמר רב יהודה אמר שמואל מרושלין כשרין, מסולקין פסולין.

והרמב"ם [הלכות כלי המקדש פרק ח' הלכה ד'] בגדי כהונה מצוותן שיהיו חדשים נאים ומשולשים כדרך בגדי הגדולים שנאמר

לכבוד ולתפארת, היו מטושטשין או מקורעין או ארוכין יתר על מדתו או קצרים פחות ממדתו או שסלקן באבנט ועבד עבודתו פסולה, היו משוחקין או שהיו ארוכים וסילקן באבנט עד שנעשו כמדתו ועבד עבודתו כשרה. ע"כ. הרי שהרמב"ם כתב פסול מטושטשין וכו' אחרי שכתב ענין של לכבוד ולתפארת, משמע שהוא מדין לכבוד ולתפארת, ואף על פי כן כתב שעבודתו פסולה. אמנם לענין בגד קרוע מצאנו דעות בראשונים, דרש"י כאן כתב דהוא גם כן מדין לכבוד ולתפארת, כדעת הרמב"ם הנ"ל, אבל הרמב"ן בהשגות על ספר המצוות לרמב"ם כתב שדינו שהוא כמחוסר בגדים מצד שחסר בגד במקום הקרע.

והנה בענין לבישת בגדי כהונה מצאנו שתי הלכות, הלכות הבגדים עצמם, שצריכים להיות לכבוד ולתפארת והרי זה יכול להיות אף פסול מחוסר בגדים כמו שכתבנו, ומאידך גיסא יש דין לבישת הבגד, שמצאנו בו כמה הלכות, כמבואר בסוגיא שהבאנו, שיהיו למידתו, וזה נלמד ממה שאמר הכתוב ולבש הכהן מדו בד, כמידתו, ועוד הלכה נאמרה בלבישתם שאסור שתהיה חציצה בין הבגד לבשרו, וכן אמרו שכשם שמחוסר בגדים פסול לעבודה כך אף יתר בגדים פסול לעבודה, וכך להלכה ברמב"ם [הלכות כלי המקדש פרק י' הלכה ד'] וכהן גדול ששימש בפחות משמנה בגדים אלו, או כהן הדיוט ששימש בפחות מארבעה בגדים אלו הוא הנקרא מחוסר בגדים ועבודתו פסולה וחייב מיתה בידי שמים כזר ששימש שנאמר וחגרת אותם אבנט והיתה להם כהונה, בזמן שבגדיהם

עליהן כהונתן עליהן, אין בגדיהן עליהן אין כהונתם עליהן אלא הרי הם כזרים ונאמר והזר הקרב יומת.

[הלכה ה'] כשם שהמחוסר בגדים חייב מיתה ופוסל העבודה, כך היתר בגדים, כגון שלבש שתי כתנות או שני אבנטים, או כהן הדיוט שלבש בגדי כהן גדול ועבד ה"ז מחלל העבודה וחייב מיתה בידי שמים.

[הלכה ו'] נאמר בבגדי כהונה על בשרו ולבשם, מלמד שלא יהיה דבר חוצץ בין בשרו לבגדים, אפילו נימא אחת או עפר או כינה מתה אם היתה בין בשר לבגד הרי זו חציצה ועבודתו פסולה, לפיכך אין הכהן יכול לעבוד בתפילין של יד שהרי חוצצת, אבל של ראש אינה חוצצת, ואם רצה להניחם בשעת העבודה מניח.

[הלכה ז'] וצריך להזהר בשעה שלובש שלא יהיה אבק בין בגדו לבשרו ולא כינה אף על פי שהיא בחיים, ושלא תכנס הרוח בשעת העבודה בין בשרו לבגדו עד שיתרחק הבגד מעליו, ולא יכניס ידו תחת חלוקו לחיק, ולא יצא שערו מן הבגד, ולא יהיה בבגד נימא מדולדלת, ואם היה שם אחד מכל אלו עבודתו כשירה.

[הלכה ח'] כרך על בשרו בגד שלא במקום בגדים כגון שכרכו על אצבעו או על עקבו אם היה בו שלש אצבעות על שלש אצבעות ה"ז חוצץ ופוסל פחות מכאן אינו חוצץ, ואם היה צלצול קטן הואיל והוא חשוב בגד בפני עצמו הרי זה פוסל ואף על פי שאין בו שלש על שלש.

[הלכה ט'] כהן שלקה באצבעו מותר לכרוך עליה גמי בשבת, או בגד שאין בו שלש על שלש ועובד, ואם נתכוון להוציא דם אסור,

והוא שלא יחוץ הגמי או הבגד בין בשרו
לכלי בשעת עבודה.

והנה מצאנו בכהן גדול הטובל ביום
הכפורים חמש טבילות וכו' שאמרו ירד
וטבל עלה ונסתפג, ולפי הנ"ל מה שהוא
מסתפג אינו דרך העולם שאין אדם לובש
בגד רטוב, אלא הוא דין בדוקא, שלכאורה
המים שעל גופו, הם חציצה בינו לבגדיו
וממילא עבודתו פסולה.

והנה בגמרא [י"ט ע"א] אמרו, בעי רבא
נכנסה לו רוח בבגדו, מה על בשרו בעינן
והא ליכא, או דלמא דרך לבישה בכך.
כינה מהו שתחוץ מתה לא תבעי לך
דודאי חייצא, חיה מאי מי אמרינן כיון

דאתא ואזלא רביתא היא ולא חייצא, או
דלמא כיון דקפיד עלה חייצא אבק עפר
מהו בית השחי מהו שיחוץ על בשרו
בעינן והא ליכא, או דלמא דרך לבישה
בכך הכנים ידו לתוך חיקו, מהו נימא
מדולדלת, מהו בעי מר בר רב אשי יצא
שערו בבגדו, מהו שערו כגופו דמי או
לאו כגופו דמי. ובכל אלו פסק הרמב"ם
דבדיעבד עבודתו כשירה, וביאר הכסף
משנה דמספק אי אפשר להביא קרבן אחר
דאפשר שהוא חולין בעזרה, והקשה הקרן
אורה דמכל מקום היה לו לפרש שהבשר
אסור באכילה, ונשאר בצ"ע.

סוגיית כיור ולינה במימיו ובקידוש ידיים
ורגלים יבוארו אי"ה בשבוע הבעל"ט.